

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

AIDS-I NÕUSTAMISKABINETTIDE KLIENTIDE ANDMED
2007. AASTA RAPORT

Koostanud: Merily Murd

Tallinn 2008

SISUKORD

ANDMETE KOGUMINE.....	3
I SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISED ANDMED.....	4
II MUUD ANDMED	8
Doonorlus, tätoveeringute ja/või aukude tegemine ehete kandmise eesmärgil	8
Varasemad testid	9
Viirushepatiit.....	11
III SEKSUAALPARTNERID JA KONDOOMI KASUTAMINE.....	12
Seksuaalne orientatsioon	12
Seksuaalpartnerid	12
Kondoomi kasutamine.....	14
IV UIMASTITE TARVITAMINE JA ÜHISTE SÜSTALDE KASUTAMINE	17
V VÕIMALIK NAKATUMINE	20
VI HIV- POSITIIVSEKS OSUTUNUD KLIENDID.....	24
VII HIV-i NAKATUNUD VÕRDLUSES MITTENAKATUNUTEGA	34
Sotsiaal-demograafilised andmed	34
Muud andmed	34
Seksuaalpartnerid ja kondoomi kasutamine	35
Uimastite tarvitamine ja ühiste süstalde kasutamine.....	35
Võimalik nakatumine	36
KOKKUVÕTE.....	37

ANDMETE KOGUMINE

2007. aasta jooksul nõustati AIDS-i Nõustamiskabinettides 6887 klienti, neist anketeeriti ning jõudsid analüüsini 6077 (88,2%) kliendi andmed. Kabinettide järgi on küsitatud kliendid näidatud tabelis 1.

Tabel 1. Anketeeritud kliendid kabinettide lõikes

<i>Kabinet</i>	<i>nõustatute arv*</i>		
	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>% nõustatutest</i>
Lääne-Tallinna Keskhaigla kabinet	2007	1979	98,6
AIDS-i Ennetuskeskuse kabinet (Tallinn)	1888	1879	99,5
Ida-Viru Keskhaigla kabinet (Puru)	276	248	89,9
Narva Haigla kabinet	964	891	92,4
Tartu Ülikooli Kliinikumi kabinet	1505	690	45,8
Pärnu Haigla kabinet	247	211	85,4
Tapa Ennetuskeskuse kabinet	179	179	100,0
KOKKU	6887	6077	88,2

*arvestatud ka väljasõitudel nõustatud kliendid

Andmete analüüsil on toodud gruppide vahelised erinevused välja soo, vanuse ja elukoha alusel. Oluliste näitajate juures on esitatud võrdlus 2004. ja 2005.aastaga. Vanuse alusel andmete analüüsimiseks on valitud 15-34-aastaste vanusrühm, kuna selles vanuses kliendid moodustavad valdava enamuse (77%) kabinettide külastajatest. Andmed tuuakse välja 5-aastastes gruppides (15-19, 20-24, 25-29, 30-34). Piirkondlike erinevuste esile toomiseks on kliendid jagatud neljaks: 1) Harjumaa, 2) Ida-Virumaa, 3) Tartumaa ja 4) muu Eesti.

Küsitlusaastate (2004-2007) võrdlusest on välja jäetud Tapa kabineti kliendid, kuna neid anketeeriti ainult 2007. aastal.

Andmete kirjeldamiseks on kasutatud keskmist näitajat (mis iseloomustab tunnuse üldist taset) ja tunnuste jaotumist, mis on välja toodud sagedustabelitega. Kahe tunnuse ühisjaotusi on kirjeldatud risttabelite abil. Erinevuste hindamiseks erinevate gruppide vahel kasutati χ^2 (hiirruut) ja keskmiste hinnangute hindamiseks t-testi ning ANOVA LSD testi. Erinevus loeti oluliseks, kui olulisuse nivoo $\alpha \leq 0,05$.

I SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISED ANDMED

Veidi üle poole 2007. aastal AIDS-i nõustamiskabinette (edaspidi ANK) külastanud klientidest olid mehed ning enamik külastajatest olid vanuses 15-34 (vt tabel 2). Mehed olid mõnevõrra vanemad kui naised, keskmine vanus vastavalt 28,4 ja 26,6 aastat (vt. tabel 3).

Tabel 2. Vastajate soolis-vanuseline koosseis

<i>vanus</i>	<i>mees</i>		<i>naine</i>		<i>kokku vanusrühmast</i>		<i>sugu märkimata</i>
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>
0-4	2		1		3	0,0	
5-9	3		1		4	0,1	
10-14	23	69,7	10	30,3	33	0,5	
15-19	416	42,6	560	57,4	976	16,2	4
20-24	816	50,3	806	49,7	1622	26,9	6
25-29	697	55,3	563	44,7	1260	20,9	5
30-34	481	62,1	294	37,9	775	12,8	2
35-39	318	59,6	216	40,4	534	8,8	3
40-44	180	57,3	134	42,7	314	5,2	3
45-49	108	50,5	106	49,5	214	3,5	
50-54	68	51,9	63	48,1	131	2,2	3
55 ja vanemad	111	64,5	61	35,5	172	2,8	1
Kokku	3223	53,4	2815	46,6	6038	100,0	27
vanus märkimata	6		6		12		

Võrreldes varasemate aastatega on ANK kliendid muutunud mõnevõrra vanemaks, seda on eriti märgata meeste puhul. Naisklientide vanus on jäänud peaaegu samale tasemele 2006. aastaga (vt. tabel 3).

Tabel 3. Vastajate keskmine vanus

<i>aasta</i>	<i>mees</i>	<i>naine</i>	<i>kokku</i>
2004	28,4	26,6	27,6
2005	27,1	25,0	26,1
2006	28,5	27,2	27,9
2007	29,6	27,6	28,7

Tabel 4. Vastajate elukoht maakondade järgi

<i>Elukoht</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Tallinn	3240	53,6
Harjumaa	446	7,4
Hiiumaa	3	0,0
Ida-Virumaa	1146	19,0
Jõgevamaa	11	0,2
Järvamaa	25	0,4
Läänemaa	16	0,3
Lääne-Virumaa	134	2,2
Põlvamaa	11	0,2
Pärnumaa	217	3,6
Raplamaa	37	0,6
Saaremaa	26	0,4
Tartumaa	628	10,4
Valgamaa	25	0,4
Viljandimaa	14	0,2
Võrumaa	8	0,1
välismaa	36	0,6
teadmata	17	0,3
Kokku	6040	100,0
märkimata	37	

Välismaal elavad kliendid nimetasid oma elukohtadena järgmisi riike: Läti (2), Soome (11), Saksamaa (4), Prantsusmaa (2), Iirimaa (2), Itaalia (3), Bulgaaria, Inglismaa (4), Portugal (1), Venetsueela (1), Kanada (1), Uus-Meremaa (1), Kolumbia (1), Austria (1). Ühe välismaal elava kliendi elukoht on teadmata.

Edasise analüüsi jaoks on Eestis elavad anketeeritud kliendid jagatud elukoha alusel neljaks – Harjumaa (sh Tallinna kliendid), Ida-Virumaa, Tartumaa ja muu Eesti kliendid (vt. tabel 5).

Tabel 5. Vastajate elukoht

<i>Piirkond</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Harjumaa (sh Tallinn)	3686	61,6
Ida-Virumaa	1146	19,1
Tartumaa	628	10,5
Muu Eesti	527	8,8
Kokku	5987	100,0
välismaa ja teadmata	53	

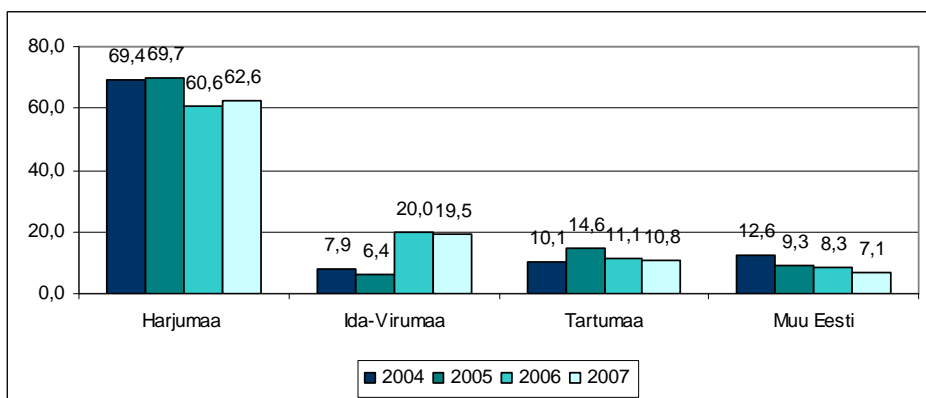
Kui Ida-Virumaal ja Tartumaal olid testimas käinud meeste ja naiste osakaalud pigem võrdsed, siis Harjumaal (sh Tallinnas) ja mujal Eestis oli meeste osakaal oluliselt suurem (vt. tabel 6).

Tabel 6. Vastajate elukoht sugude lõikes

piirkond	mees		naine		kokku	
	n	%	n	%	n	%
Harjumaa	2028	55,2	1644	44,8	3672	61,6
Ida-Virumaa	564	49,6	572	50,4	1136	19,1
Tartumaa	305	48,6	322	51,4	627	10,5
Muu Eesti	277	52,7	249	47,3	526	8,8
Kokku	3174	53,2	2787	46,8	5961	100,0

Kõige vanemad kliendid on Tartumaal (keskmine vanus 29,8 aastat) ning noorimad piirkonnas „muu Eesti“ (keskmine vanus 26,6). Ida-Virumaa kliendid olid keskmiselt 29-aastased ning Harjumaal 28,4-aastased.

Võrreldes 2004. ja 2005. aastaga on hilisematel aastatel vähenenud Tallinna ja Harjumaa elanike osatähtsus ning suurenenud Ida-Virumaa klientide osakaal. Tartumaa klientide osakaal on 2006. aastaga võrreldes samuti mõnevõrra vähenenud ning aastate jooksul võib sama trendi märgata ka piirkonnas „muu Eesti“ (vt. joonis 1).

Joonis 1. Vastajate elukoht 2004-2007 (%)

Tabel 7. Nõustamisel kasutatud keel

keel	n	%
eesti keel	3296	56,1
vene keel	2513	42,8
muu keel	36	0,6
eesti ja vene keel	28	0,5
Kokku	5873	100,0
märkimata	204	

Järgnevas tabelis on vaadeldud koos klientide hõivatust õppimise ja/või tööga ning selle põhjal kujunes neli gruppi: 1) õpib ja töötab samal ajal, 2) ainult töötab, 3) ainult õpib ja 4) ei tööta ega õpi ehk töötu (vt. tabel 8).

Tabel 8. Vastajate tegevusala

<i>tegevusala</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
õpib ja töötab	697	13,4
töötab	2891	55,6
õpib	867	16,7
ei õpi ega tööta (töotu)	744	14,3
teadmata	2	0,0
Kokku	5201	100,0

Võrreldes naistega, oli meeste hulgas rohkem töötavaid ja vähem õppivaid inimesi (vt. tabel 9). Ka varasematel aastatel (2004-2006) ilmses see tendents väga selgelt.

Tabel 9. Vastajate tegevusala sugude lõikes

<i>tegevusala</i>	<i>mees</i>		<i>naine</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
õpib ja töötab	273	9,8	424	17,6
töötab	1694	61,0	1186	49,3
õpib	375	13,5	490	20,4
ei õpi ega tööta (töotu)	435	15,7	305	12,7
teadmata	1	0,0	1	0,0
Kokku	2778	100,0	2406	100,0

Vaadeldes kliente vanuses 15-34 (ehk 76,5% kõikidest külastajatest) ning jagades nad nelja vanusrühma, selgusid järgmised erinevused (vt. tabel 10):

- noorimas (15-19-aastaste) vanusrühmas on kõige enam õppivaid kliente ning teistega võrreldes vähem töötajaid ning neid, kes ei õpi ega tööta;
- 20-24-aastaste seas on teistest rühmadest mõnevõrra enam neid, kes õpivad ja töötavad samaaegselt, ka on võrreldes noorima rühmaga märgatavalt suurem ainult töötavate klientide osakaal;
- kahes vanemas rühmas on kõige suurem töötavate inimeste osakaal, õppivaid kliente on teistest oluliselt vähem.

Tabel 10. Vastajate tegevusala vanuserühmade lõikes

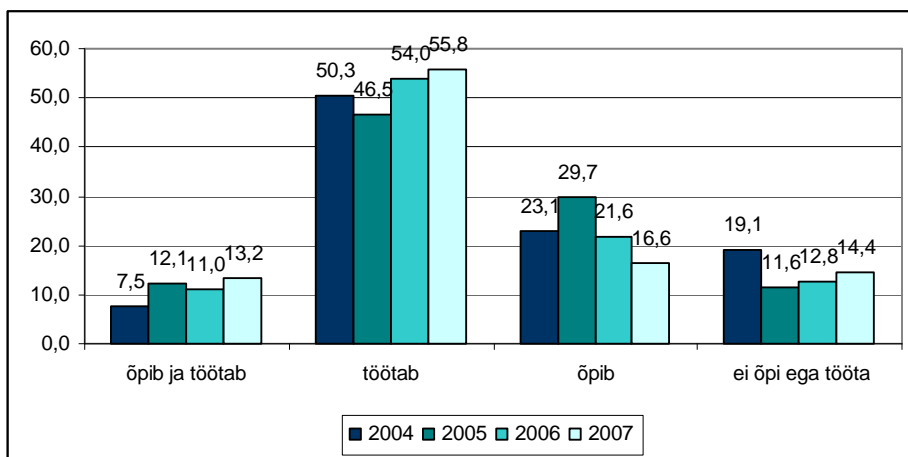
<i>tegevusala</i>	<i>15-19-aastased</i>		<i>20-24-aastased</i>		<i>25-29-aastased</i>		<i>30-34-aastased</i>		<i>Kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
õpib ja töötab	123	15,2	381	26,5	140	12,6	34	5,0	678	16,8
töötab	103	12,8	616	42,8	766	68,8	536	79,2	2021	50,1
õpib	529	65,6	264	18,4	48	4,3	9	1,3	850	21,1
ei õpi ega tööta	52	6,4	177	12,3	158	14,2	98	14,5	485	12,0
teadmata	-	-	-	-	1	0,1	-	-	1	0,0
Kokku	807	100,0	1438	100,0	1113	100,0	677	100,0	4035	100,0

Ida-Virumaal on rohkem neid, kes ei õpi ega tööta – 43% külastajatest, teistes regioonides on selliseid kliente umbes kümnendiku jagu. Töötavaid kliente on Ida-Virumaal teistega võrreldes tunduvalt vähem. Kui teistes piirkondades moodustavad töötavad kliendid üle poole vastanutest, siis Ida-Virumaal on neid vaid kolmandiku jagu. Õppivaid kliente on teistest enam Tartumaal ja piirkonnas „muu Eesti“ (vt. tabel 11).

Tabel 11. Vastajate tegevusala piirkondade lõikes

tegevusala	Harjumaa		Ida-Virumaa		Tartumaa		Muu Eesti		kokku	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
õpib ja töötab	490	13,7	60	11,7	101	16,2	41	9,7	692	13,5
töötab	2128	59,5	173	33,9	338	54,3	222	52,4	2861	55,7
õpib	531	14,9	58	11,4	133	21,3	126	29,7	848	16,5
ei õpi ega tööta	424	11,9	220	43,1	51	8,2	34	8,0	729	14,2
teadmata	1	0,0	-	-	-	-	1	0,2	2	0,0
Kokku	3574	100,0	511	100,0	623	100,0	424	100,0	5132	100,0

Võrreldes varasemate aastatega, on 2007. aastal jätkunud töötavate klientide osakaalu kasv. Silmnähtavalt on aga langenud õppivate klientide osatähtsus (vt. joonis 2).

Joonis 2. Vastajate tegevusala 2004-2007 (%)

II MUUD ANDMED

Doonorlus, tätoveeringute ja/või aukude tegemine ehete kandmise eesmärgil

Valdav enamus vastajatest ei olnud küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul vere-, organi-/spermadoonor ega teinud ka tätoveeringuid ja auke ehete kandmiseks (vt. tabel 12).

Tabel 12. Vastajate andmed donorluse ning tätoveeringute ja/või aukude tegemise kohta ehete kandmise eesmärgil küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul

doonorlus	jah		ei		teadmata		kokku		märkimata
	n	%	n	%	n	%	n	%	
veredonor	343	5,8	5528	94,0	8	0,1	5879	100,0	198
organi-/ spermadoonor	7	0,1	5811	99,8	4	0,1	5822	100,0	255
tätoveeringud, augud ehete kandmiseks	346	6,0	5456	93,9	9	0,2	5811	100,0	266

Naised olid küsitlusele eelnenud aasta jooksul teinud meestest mõnevõrra rohkem tätoveeringuid ja/või auke ehete kandmiseks. Vastavalt 8,6% ja 3,6% vastajatest.

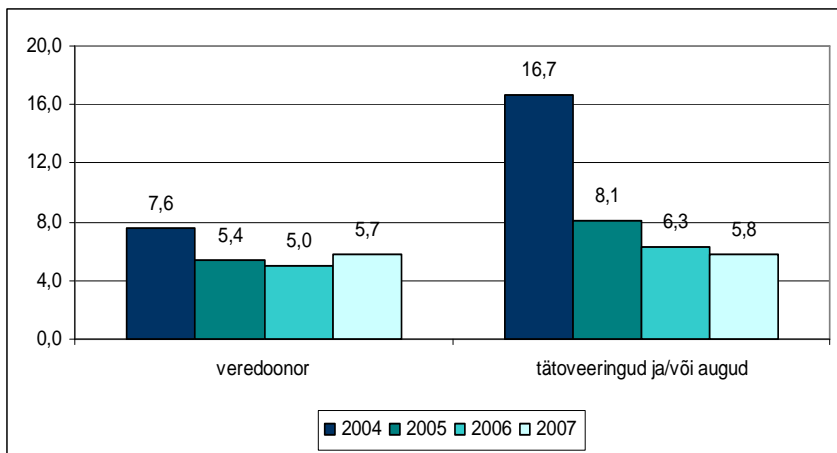
Vanusegrupe vaadeldes selgus, et veredoonoreid on teiste rühmadega võrreldes tunduvalt vähem 15-19-aastaste seas (1,9%), 20-24-aastaste rühmast moodustasid veredoonorid 7,6%, 25-29-aastastest 8,8% ning 30-35-aastastest 6,1%. Selline erinevus on põhjendatav sellega, et verd võib anda alates 18. eluaastast. Tätoveeringuid ja/või auke ehete kandmiseks olid kõige enam teinud noorimasse, 15-19-aastaste vanusrühma kuuluvad vastajad – 14,4%. 20-24-aastastest oli seda teinud 7,9%, 25-29-aastastest 7,9% ning vanimast rühmast 2,2%.

Teistest piirkondadest vähem oli veredoonoreid Ida-Virumaal, samas aga oli seal enam neid vastajaid, kes olid teinud tätoveeringuid ja/või auke ehete kandmiseks. See näitaja oli nii Ida-Virumaal (10,6%) kui ka piirkonnas „muu Eesti“ (11,2%) oluliselt suurem Harju- ja Tartumaast (vt. tabel 13).

Tabel 13. Veredoonorite ning tätoveeringuid-auke teinute osakaalud piirkondade lõikes (andmed küsitlusele eelnenu 12 kuu kohta)

piirkond	veredoonor		tätoveeringud, augud ehete kandmiseks	
	n	%	n	%
Harjumaa	249	7,0	151	4,3
Ida-Virumaa	15	1,3	117	10,6
Tartumaa	40	6,4	17	2,7
Muu Eesti	39	7,8	56	11,2

Võrreldes varasemate aastatega, on 2007. aastal jätkunud tätoveeringuid ja/või auke ehete kandmiseks teinud vastajate osakaalu vähenemine. Veredoonorite osakaal on aga alates 2005. aastast püsitud sarnasel tasemel (vt. joonis 3).

Joonis 3. Vastajad, kes on olnud veredoonorid ja/või teinud tätoveeringuid-auke ehete kandmiseks 2004-2007 (%).

Varasemad testid

2007. aasta klientide hulgas oli võrdväärselt neid, kes olid varem HIV-testi teinud ning neid, kes varem testinud ei olnud (vt. tabel 14).

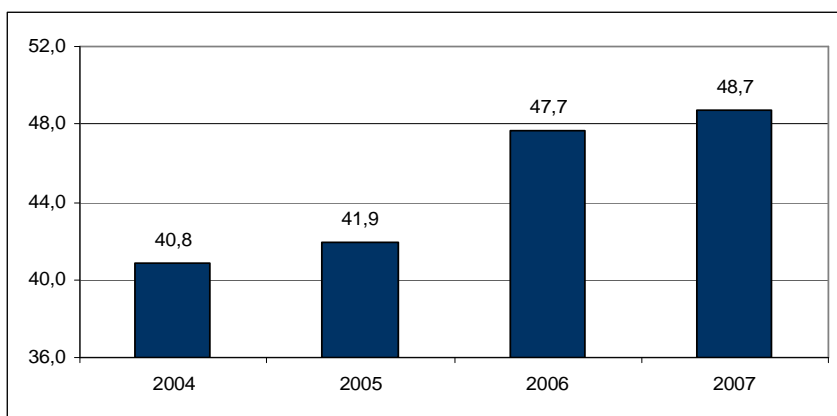
Tabel 14. Varem tehtud testid

	<i>n</i>	%
varem testi teinud	2893	48,3
ei ole varem testi teinud	3058	51,1
teadmata	39	0,7
Kokku	5990	100,0
märkimata	87	

Valitud vanuserühmi vaadeldes ilmnes, et teistega võrreldes oli varem testimas käinuid märgatavalt vähem 15-19-aastaste seas (26,5%). 20-24-aastastest oli varem HIV-testi teinud 46%, 25-29-aastastest 60,2% ning vanimas rühmas 59,1%.

Ida-Virumaal oli varem testi teinute osatähtsus kõige suurem (53,2%), järgnesid Harjumaa (48,8%) ja Tartumaa (47,0%). Mujal Eestis moodustasid varem testimas käinud kõigist klientidest 35,0%.

Varasemate küsitlusaastate lõikes võib näha, et võrreldes 2004. ja 2005. aastaga toimus 2006. aastal suur varem testi teinute osakaalu tõus, 2007. aastal jäi see aga 2006. aasta tasemele (vt. joonis 4).

Joonis 4. Varem testimas käinud kliendid 2004-2007 (%)

Valdava enamuse varem HIV-testi teinud klientide viimase testi tulemus oli olnud negatiivne (vt. tabel 15).

Tabel 15. Varem testimas käinute viimase HIV-testi tulemus

	<i>n</i>	%
negatiivne	2648	96,8
positiivne	35	1,3
selgusetu	7	0,3
vastus teadmata (klient ei tea testi tulemust)	17	0,6
ei ole teada	29	1,1
Kokku	2736	100,0
märkimata	87	

Viirushepatiit

2007. aastal moodustasid enda sõnul B- või C-hepatiiti põdenud või põdevad kliendid 6% vastajatest (vt. tabel 16).

Tabel 16. B-, C-hepatiidi põdemine

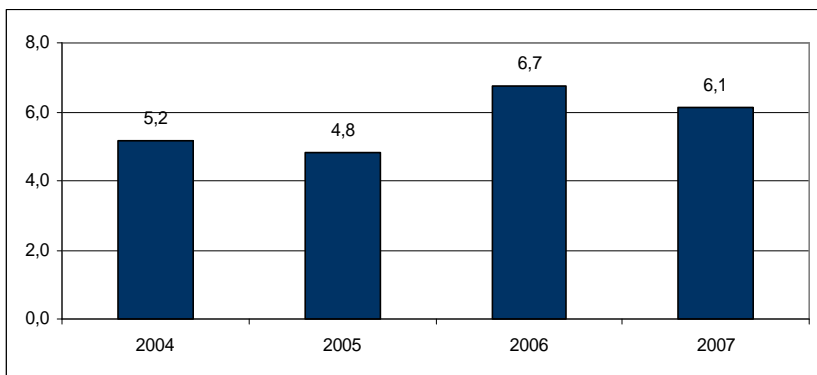
	<i>n</i>	<i>%</i>
jah	266	6,0
ei	3787	85,4
teadmata	382	8,6
Kokku	4435	100,0
märkimata	1642	

Võrreldes naistega, on meeste seas B- või C-hepatiiti põdenud või põdevaid kliente mõnevõrra rohkem (osakaalud vastavalt 4% ja 7,7%).

Valitud vanusrühmadest on hepatiiti põdevate inimeste osakaalud kõige suuremad kahes vanemas, 25-29-aastaste seas 8,4% ning 30-34-aastaste hulgas 8,1%. 20-24-aastaste rühmas on hepatiiti põdevate klientide osakaal 4,3% ning noorimas grupis 3,3%.

Kõige suurem hepatiiti põdenud või põdevate vastajate osakaal oli Ida-Virumaal (9,6%). Sellele järgnesid Harjumaa (5,4%) ja piirkond „Muu Eesti“ (4,9%). Kõige vähem oli hepatiiti põdenud või põdevaid kliente Tartumaal – 2,1% vastajatest.

2007. aastal on hepatiiti põdenud või põdevate klientide osakaal samal tasemel 2006. aastaga ning tuntavalt kõrgem 2004. ja 2005. aasta tasemest. (vt. joonis 5).

Joonis 5. B-, C-hepatiidi põdemine 2004-2007 (%)

III SEKSUAALPARTNERID JA KONDOOMI KASUTAMINE

Seksuaalne orientatsioon

2% ANK külastajatest on homo- või biseksuaalsed. Võrreldes naistega oli meeste hulgas enam homoseksuaalseid ning vähem heteroseksuaalseid inimesi (vt. tabel 17 ja 18).

Tabel 17. Vastajate seksuaalne orientatsioon

	<i>n</i>	<i>%</i>
heteroseksuaalne	5490	94,8
homoseksuaalne	80	1,4
biseksuaalne	22	0,4
teadmata	201	3,5
Kokku	5793	100,0
märkimata	284	

Tabel 18. Vastajate seksuaalne orientatsioon sugude lõikes

	<i>mees</i>		<i>naine</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
heteroseksuaalne	2839	92,6	2626	97,2
homoseksuaalne	72	2,3	8	0,3
biseksuaalne	15	0,5	7	0,3
teadmata	141	4,6	60	2,2
Kokku	3067	100,0	2701	100,0

Seksuaalpartnerid

Valdaval enamusel klientidest on küsitlusele eelnenud aasta jooksul olnud juhupartnereid ning üle 40% on olnud püsipartner. Mõne protsendi jagu leidub neid, kes olid vahekorras olnud teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega või partneriga, kellele maksti seksi eest (vt. tabel 19).

Tabel 19. Seksuaalpartnerid viimase 12 kuu jooksul

<i>partneri tüüp</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	2413	41,9
juhuslik partner	4049	70,3
partner, kellele maksti seksi eest	134	2,3
süstiv narkomaan	74	1,3
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	179	3,1
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	4	0,1

Võrreldes naistega, on meestel olnud enam juhuslikke partnereid ning vähem püsipartnereid. Meestel on olnud ka rohkem seksuaalpartnereid, kellele on seksi eest makstud (vt. tabel 20).

Tabel 20. Seksuaalpartnerid viimase 12 kuu jooksul, sugude lõikes

<i>partneri tüüp</i>	<i>mees</i>		<i>naine</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	1085	35,4	1315	49,3
juhuslik partner	2401	78,3	1636	61,4
partner, kellele maksti seksi eest	129	4,2	4	0,2
süstiv narkomaan	28	0,9	45	1,7
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	90	2,9	88	3,3
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	3	0,1	1	0,0

Valitud vanusrühmade võrdluses ilmnesid järgmised tendentsid (vt. tabel 21):

- noorimas, 15-19-aastaste rühmas, on teistest silmatorkavalt enam juhupartneriga ning oluliselt vähem püsipartneriga vahekorras olnuid;
- kahes vanemas vanusrühmas on noorematest suurem nende hulk, kes on seksi eest tasunud;
- süstiva narkomaaniga seksuaalvahekorras olnuid on teistest mõnevõrra enam 25-29-aastaste seas;
- teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga vahekorras olnuid on kõigis valitud vanusrühmades võrdselt.

Tabel 21. Seksuaalpartnerid viimase 12 kuu jooksul, vanusrühmade lõikes

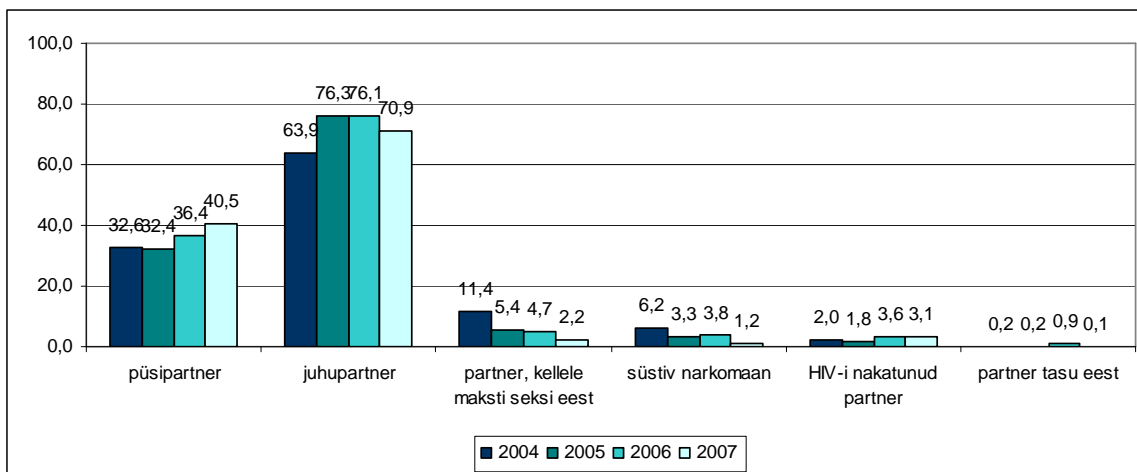
<i>partneri tüüp</i>	<i>15-19-aastased</i>		<i>20-24-aastased</i>		<i>25-29-aastased</i>		<i>30-34-aastased</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	292	31,7	673	43,1	531	43,7	337	44,9
juhuslik partner	703	76,3	1101	70,5	839	69,1	526	70,1
partner, kellele maksti seksi eest	7	0,8	26	1,7	37	3,0	22	2,9
süstiv narkomaan	11	1,2	15	1,0	25	2,1	4	0,5
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	29	3,1	51	3,3	44	3,6	24	3,2
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	-	-	-	-	4	0,3	-	-

Võrreldes teiste piirkondadega on Harjumaa vähem püsi- ja rohkem juhupartneriga vahekorras olnuid. Ida-Virumaa on teistest mõnevõrra suurem süstiva narkomaaniga ning ka teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga vahekorras olnute hulk. Partneriga, kellel seksi eest tasuti vahekorras olnuid on teistega võrreldes veidi enam Tartumaa (vt. tabel 22).

Tabel 22. Seksuaalpartnerid viimase 12 kuu jooksul, piirkondade lõikes

<i>partneri tüüp</i>	<i>Harjumaa</i>		<i>Ida-Virumaa</i>		<i>Tartumaa</i>		<i>Muu Eesti</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	927	26,3	734	70,5	442	72,5	283	56,8
juhuslik partner	2741	77,6	503	48,3	420	68,9	323	64,9
partner, kellele maksti seksi eest	65	1,8	21	2,0	31	5,1	14	2,8
süstiv narkomaan	32	0,9	28	2,7	4	0,7	7	1,4
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	76	2,2	90	8,6	2	0,3	9	1,8
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	-	-	3	0,3	-	-	-	-

2007. aastal on varasematega võrreldes veidi suurenenud püsipartneriga vahekorras olnute osatähtsus ning vähenenud juhupartneriga vahekorras olnute osakaal. Viimane näitaja ei ole siiski veel saavutanud 2004. aasta taset. Vähenenud on ka sellise partneriga vahekorras olnute osakaal, kelle seksi eest maksti ning süstiva narkomaaniga vahekorras olnute hulk (vt. joonis 6).

Joonis 6. Seksuaalpartnerid viimase 12 kuu jooksul 2004-2007 (%)

Kondoomi kasutamine

Viimase 12 kuu andmed näitavad järjepidevust kondoomi kasutamisel. Viimast seksuaalvahekorda mäletatakse kõige paremini ja sellele küsimusele on võimalik anda väga konkreetne vastus.

Riskivaba käitumine leiab aset siis, kui kondoomi kasutatakse alati olles seksuaalvahekorras juhuslike partneritega, kõrge riskikäitumisega partneritega (partner, kellele maksti, süstiv narkomaan) või partneritega, kes on teadaolevalt nakatunud mõnda sugulisel teel levivasse infektsiooni (sh HIV-i nakatunud partnerid). Kui vaadelda erinevaid seksuaalpartnerite tüüpe, siis on kõige enam alati kondoomi kasutatud partnerite puhul, kellele seksi eest maksti ja teadaolevalt HIV-i nakatunud partnerite puhul. Kõige vähem on alati kondoomi kasutatud juhusliku partneriga vahekorras olles (vt. tabel 23). Viimases vahekorras on kõige rohkem kondoomi kasutatud prostitutsiooni kaasatud ning HIV-i nakatunud partneritega vahekorras olles (vt. tabel 24).

Tabel 23. Kondoomi kasutamine viimase 12 kuu jooksul partnerite lõikes

partneri tüüp	mitte kunagi		harva		enamasti		alati		kokku	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
püsipartner	1013	42,4	663	27,7	431	18,0	284	11,9	2391	100,0
juhuslik partner	289	7,2	495	12,3	2829	70,5	399	9,9	4012	100,0
partner, kellele maksti seksi eest	41	25,2	9	5,5	39	23,9	74	45,4	163	100,0
süstiv narkomaan	49	48,0	23	22,5	21	20,6	9	8,8	102	100,0
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	65	32,7	36	18,1	43	21,6	55	27,6	199	100,0
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	-	-	-	-	-	-	2	100,0	2	100,0

Tabel 24. Kondoomi kasutamine viimases vahekorras partnerite lõikes

<i>partneri tüüp</i>	<i>jah</i>		<i>ei</i>		<i>kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	582	24,7	1775	75,3	2357	100,0
juhuslik partner	538	13,6	3413	86,4	3951	100,0
partner, kellele maksti seksi eest	71	53,4	62	46,6	133	100,0
süstiv narkomaan	9	12,2	65	87,8	74	100,0
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	63	38,7	100	61,3	163	100,0

Edaspidi analüüsitakse ANK kliente, kes olles seksuaalvahekorras erinevat tüüpi partneritega, kasutasid alati kondoomi.

Juhupartneriga vahekorras olles kasutasid naised viimase aasta jooksul iga vahekorra ajal kondoomi meestest mõnevõrra vähem (vastavalt 7,7% ja 11,5% klientidest). Teiste partneritüüpide puhul meeste ja naiste võrdluses erinevusi esile ei tulnud.

Valitud vanusrühmade võrdluses ilmnemise erinevused kondoomi kasutamises viimases vahekorras püsipartneriga. Selgus, et kahes nooremas vanusgrupis oli püsipartneriga vahekorras olles kondoomi kasutatud rohkem kui kahes vanemas. Täpsed andmed on järgmised: 15-19-aastastest oli viimasel korral kondoomi kasutanud 30,3% ning 20-24-aastastest 32,3% vastajatest. 25-29-aastaste näitaja oli 21,2% ning 30-34-aastastel 25,7%. Erinevused tulid esile ka kondoomikasutuses partneriga, kellele seksi eest tasuti. Analüüsiks piisav andmete hulk oli 20-24-, 25-29- ja 30-34-aastaste vastajate seas. Analüüsist ilmnemise, et 25-29-aastased olid selle partneritüübiga vahekorras olles kondoomi kasutanud teistest mõnevõrra enam. Kui 20-24-aastastest oli kondoomi kasutanud 57,1% ning 30-34-aastastest 55,0%, siis 25-29-aastaste näitaja oli 62,5%.

Piirkonniti kerkisid esile järgmised erinevused (vt tabel 25 ja 26):

- püsipartnerite puhul ilmneb, et Harjumaal on küsitlusele eelnenud aasta jooksul kondoomi kasutanud teiste piirkondadega võrreldes mõnevõrra vähem vastajaid.
- juhuspartneriga vahekorras olles kasutas Harjumaal kondoomi teiste piirkondadega võrreldes oluliselt vähem vastajaid, seda nii küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul kui ka viimase vahekorra ajal.
- partnerite puhul, kellele seksi eest tasuti võib märgata, et Harjumaal ja piirkonnas „muu Eesti“ kasutas viimase 12 kuu jooksul kondoomi vähem vastajaid kui teistes piirkondades. Viimase vahekorra ajal nii suurt erinevust ei esinenud. Kõige rohkem kasutasid nii viimase aasta jooksul kui ka viimasel korral kondoomi Tartumaa vastajad.

Tabel 25. Kliendid, kes kasutasid alati kondoomi küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul, piirkondade lõikes (% näitab osakaalu vastavas vahekorras olnutest)

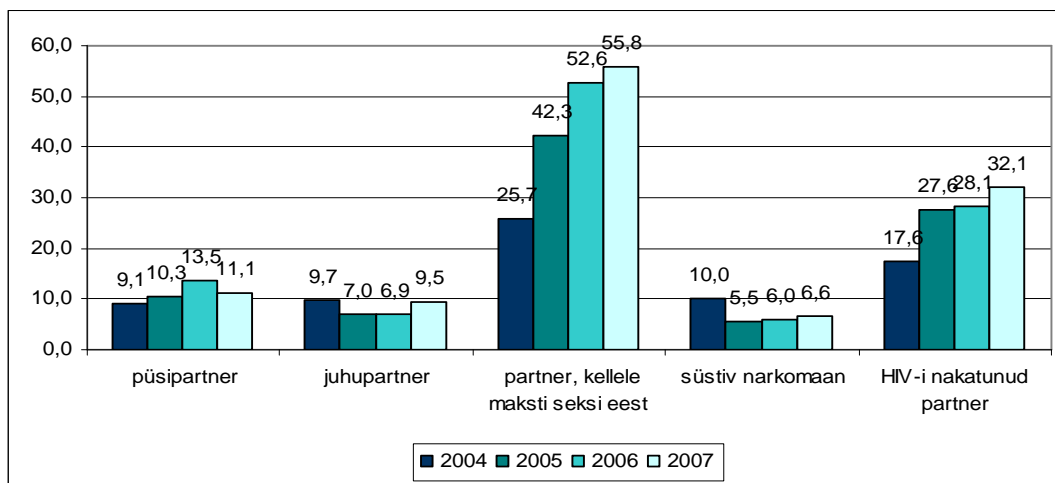
<i>partneri tüüp</i>	<i>Harjumaa</i>		<i>Ida-Virumaa</i>		<i>Tartumaa</i>		<i>Muu Eesti</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	86	9,3	96	13,2	60	13,6	40	14,5
juhuslik partner	151	5,6	71	14,4	108	26,0	63	19,2
partner, kellele maksti seksi eest	28	35,0	11	52,4	24	85,7	10	33,3
süstiv narkomaan	1	2,3	3	10,7	-	-	5	20,0
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	23	27,4	26	31,3	1	100,0	4	14,8
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	-	-	2	100,0	-	-	-	-

Tabel 26. Kliendid, kes kasutasid kondoomi viimase seksuaalvahekorra ajal, piirkondade lõikes (% näitab osakaalu vastavas vahekorras olnutest)

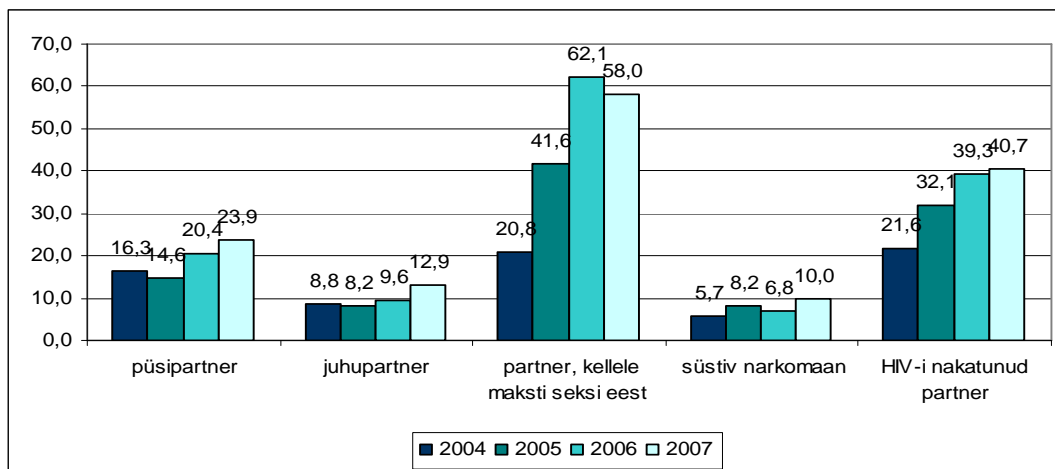
partneri tüüp	Harjumaa		Ida-Virumaa		Tartumaa		Muu Eesti	
	n	%	n	%	n	%	n	%
püsipartner	245	26,6	178	24,6	91	20,8	64	25,5
juhuslik partner	228	8,5	139	29,0	92	22,0	70	23,0
partner, kellele maksti seksi eest	30	45,5	11	57,9	22	75,9	6	37,5
süstiv narkomaan	2	6,5	3	12,0	-	-	3	23,1
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	28	39,4	31	42,5	1	100,0	2	13,3
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	-	-	2	100,0	-	-	-	-

Nelja viimase küsitlusaasta jooksul on toimunud järgmised muutused (vt. joonis 7 ja 8):

- Püsipartneriga kondoomi kasutajate osakaal on 2007. aastal võrreldes 2006. aastaga veidi vähenenud, kuid on siiski suurem 2004.-2005. aasta näitajast. Viimasel korral püsipartneriga kondoomi kasutanute hulk on pidevalt kasvanud.
- Juhupartneri puhul on kondoomikasutajate hulk suurenenud, seda nii viimase 12 kuu jooksul kui ka viimase vahekorra ajal.
- Vahekorra puhul partneriga, kellele seksi eest tasuti, on kondoomi kasutanute osakaal viimase 12 kuu jooksul 2007. aastal varasemaga võrreldes kasvanud. Viimase vahekorra ajal kondoomi kasutanute hulk on 2006. aastaga võrreldes veidi vähenenud, kuid on siiski tunduvalt suurem 2004.-2005. aasta tasemest.
- Süstiva narkomaaniga vahekorras olnute järjepidev kondoomi kasutamine on jäänud 2005.-2006. aasta tasemele, viimase vahekorra ajal kondoomi kasutanute hulk on aga suurenenud.
- Teadaolevalt HIV-i nakatunud partneri puhul on järjepidev kondoomi kasutamine mõnevõrra suurenenud, viimase vahekorra puhul aga jäänud 2006. aasta tasemele, olles siiski kõrgem 2004.-2005. aasta näitajatest.

Joonis 7. Kliendid, kes kasutasid alati kondoomi küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul, 2004-2007 (% näitab osakaalu vastavas vahekorras olnutest)

Joonis 8. Kliendid, kes kasutasid kondoomi viimase seksuaalvahekorra ajal, 2004-2007 (% näitab osakaalu vastavas vahekorras olnutest)

IV UIMASTITE TARVITAMINE JA ÜHISTE SÜSTALDE KASUTAMINE

Valdav enamus AIDS-i kabinettide klientidest ei olnud viimasel aastal uimasteid tarvitanud. Nendest, kes seda teinud olid, oli 7,6% narkootikumide süstinud ning 15,4% muul viisil uimasteid tarvitanud (vt. tabel 27)

Tabel 27. Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul tarvitamise viiside lõikes

tarvitamise viis	jah		ei		teadmata		kokku		märkimata
	n	%	n	%	n	%	n	%	n
süstimise teel	455	7,6	5506	92,1	16	0,3	5977	100,0	100
muul viisil	909	15,4	4979	84,1	31	0,5	5919	100,0	158

Järgnevalt vaadeldi koos nii uimastite tarvitamist süstimise teel kui muul viisil ning saadi neli gruppi: 1) uimastite tarvitamine süstimise teel ja muul viisil, 2) uimastite tarvitamine ainult süstimise teel, 3) uimastite tarvitamine ainult muul viisil ja 4) uimastite mittetarvitamine.

Täpsem jagunemine on näidatud tabelis 28, kust võib näha, et üle 80% klientidest ei olnud viimase aasta jooksul uimasteid tarvitanud, üks protsent oli seda teinud ainult süstimise teel, 6% oli narkootikumide nii süstinud kui ka muul viisil tarvitanud ning peaaegu kümnendiku klientidest moodustasid ainult muul viisil uimasteid tarvitanud (vt. tabel 28).

Tabel 28. Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul

tarvitamise viis	n	%
süstimise teel ja muul viisil	334	5,7
ainult süstimise teel	76	1,3
ainult muul viisil	552	9,4
ei tarvitanud uimasteid	4890	83,4
teadmata	13	0,2
Kokku	5865	100,0

Naiste hulgas on uimastite tarvitajaid meestega võrreldes oluliselt vähem. Viimase 12 kuu jooksul uimasteid tarvitanud kliente võrreldes ilmneb, et meeste hulgas on enam nii süstimise teel ja muul viisil kui ka ainult muul viisil narkootikume tarvitanud (vt. tabel 29).

Tabel 29. Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul sugude lõikes

<i>tarvitamise viis</i>	<i>mees</i>		<i>naine</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
süstimise teel ja muul viisil	252	8,2	80	2,9
ainult süstimise teel	43	1,4	33	1,2
ainult muul viisil	393	12,7	159	5,8
ei tarvitanud uimasteid	2386	77,4	2479	90,0
teadmata	9	0,3	4	0,1
Kokku	3083	100,0	2755	100,0

Valitud vanusrühmi omavahel võrreldes selgus, et kõige enam on uimastite tarvitajaid 15-19-aastaste rühmas ning kõige vähem tarvitavad uimasteid 30-34-aastased. Noorimas vanuserühmas on teistega võrreldes mõnevõrra vähem süstimise teel ja muul viisil tarvitanud, kuid olulisel määral enam ainult muul viisil tarvitanud. Vanemates vanusrühmades (25-29- ja 30-34-aastased) moodustasid uimastitarvitajatest peamise osa süstimise teel ja muul viisil narkootikume tarvitavad kliendid, 20-25-aastaste seas lisaks ka ainult muul viisil tarvitanud (vt. tabel 30).

Tabel 30. Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul vanusrühmade lõikes

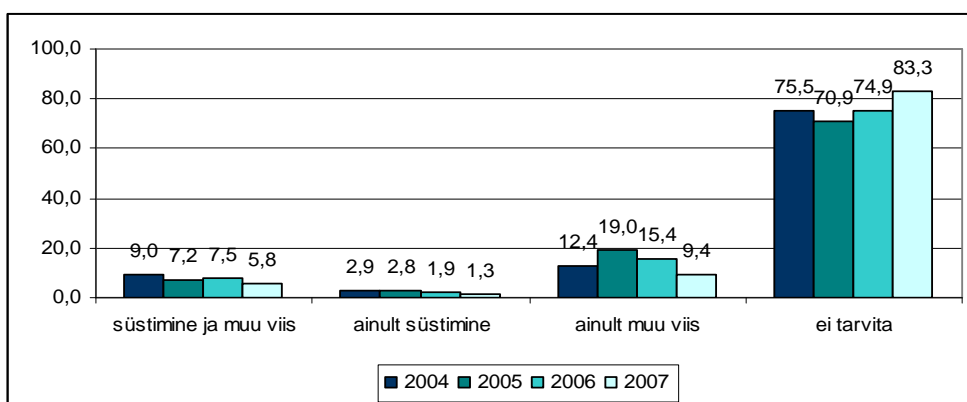
<i>tarvitamise viis</i>	<i>15-19</i>		<i>20-24</i>		<i>25-29</i>		<i>30-34</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
süstimise teel ja muul viisil	39	4,1	111	7,1	99	8,1	63	8,4
ainult süstimise teel	7	0,7	22	1,4	30	2,5	10	1,3
ainult muul viisil	179	19,0	194	12,4	102	8,4	40	5,3
ei tarvitanud uimasteid	716	75,9	1238	79,0	983	80,8	640	85,0
teadmata	2	0,2	3	0,2	3	0,2	-	-
Kokku	943	100,0	1568	100,0	1217	100,0	753	100,0

Piirkondade analüüsist ilmnes, et kõige enam tarvitasid uimasted Ida-Virumaal ning kõige vähem Tartumaal. Ainult süstimise teel tarvitanud oli teiste piirkondadega võrreldes tunduvalt rohkem Ida-Virumaal. Süstimise teel ja muul viisil tarvitajaid oli teistest enam nii Ida-Virumaal kui Harjumaal. Tartumaal ja piirkonnas „muu Eesti“ oli süstivate klientide osakaal väga väike – alla kahe protsendi. Ainult muul viisil tarvitati uimasteid kõige enam piirkonnas „muu Eesti“, millele järgnesid Ida-Virumaa ja Harjumaa (vt. tabel 31).

Tabel 31. Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul piirkondade lõikes

tarvitamise viis	Harjumaa		Ida-Virumaa		Tartumaa		Muu Eesti	
	n	%	n	%	n	%	n	%
süstimise teel ja muul viisil	232	6,5	87	7,9	4	0,6	5	1,0
ainult süstimise teel	31	0,9	35	3,2	4	0,6	3	0,6
ainult muul viisil	336	9,4	113	10,2	31	5,0	67	13,7
ei tarvitanud uimasteid	2967	83,0	869	78,7	575	93,3	411	84,2
teadmata	9	0,3	-	-	2	0,3	2	0,4
Kokku	3575	100,0	1104	100,0	616	100,0	488	100,0

Võrreldes varasemate aastatega on 2007. aastal silmnähtavalt kasvanud viimasel aastal uimasteid mitte tarvitanud ANK klientide osakaal. Kõige rohkem on vähenenud ainult muul viisil uimastitarvitajate osakaal. See näitaja tegi 2005. aastal 2004. aastaga võrreldes läbi märgatava kasvu, kuid on nüüd jõudnud kõigi küsitlusaastate madalaimale tasemele. Ka süstimise teel ja muul viisil ning ainult süstimise teel tarvitajate osatähtsused on 2007. aastal madalamad kõigist eelnevatest küsitlusaastatest (vt. joonis 9).

Joonis 9. Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul 2004-2007 (%)

Edasi analüüsitakse klientide andmeid, kes on uimasteid tarvitanud süstimise teel.

Enamik narkootikume süstinud klientidest on oma elu jooksul süstlaid jaganud ehk süstinud enne kellegi teise poolt kasutatud süstlaga. Süstlaid mittejaganud külastajad moodustasid vaid viiendiku kõigist narkootikume süstivatest klientidest. Üle kolmandiku oli viimati süstlaid jaganud 2-3 kuud enne AIDS-i kabineti külastamist, üle kümnendiku 4-6 kuud ning väiksem hulk 7-12 kuud enne testima tulemist. Üle aasta tagasi oli eelnevalt kasutatud süstlaga narkootikume süstinud neljandik vastajatest (vt. tabel 32).

Tabel 32. Viimane süstalde jagamise aeg

aeg	n	%
2-3 kuud tagasi	154	36,6
4-6 kuud tagasi	50	11,9
7-12 kuud tagasi	24	5,7
rohkem kui 12 kuud tagasi	103	24,5
mitte kunagi	90	21,4
Kokku	421	100,0

Viimase nelja nädala jooksul enne kabineti külastamist oli süstlaid jaganud üle poole süstivatest klientidest (vt. tabel 33).

Tabel 33. Süstalde teistega jagamise sagedus viimase 4 nädala jooksul

<i>Süstalde jagamise sagedus</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
mitte kordagi	140	45,2
harva	153	49,4
enamasti	15	4,8
alati	2	0,6
Kokku	310	100,0

Järgnev analüüs puudutab kõiki, kes on süstlaid jaganud, olenemata viimasest süstalde jagamisest möödunud ajast. Naiste ja meeste hulgas on teistega elu jooksul ühist süstalt kasutanuid võrdselt. Ka valitud vanusrühmade võrdlusest ei ilmnunud süstalde jagamises erinevusi.

Piirkondade lõikes on antud analüüsiks piisav andmete hulk olemas vaid Harju- ja Ida-Virumaal. Ida-Virumaal on elu jooksul ühist süstalt kasutanud mõnevõrra rohkem kliente kui Harjumaal (osakaalud vastavalt 88,1% ja 75,2%). Tartumaa ja Muu Eesti kohta saab andmed esitada absoluutarvudena. Tartumaal oli teistega süstalt jaganud kaheksast kliendist neli ning mujal Eestis neljateistkümnest vastajast seitse.

Võrreldes varasemate aastatega on 2007. aastal elu jooksul ühist süstalt kasutavate klientide hulk jäänud samale tasemele 2005. ja 2006. aastaga. Süstalt jaganud vastajate osakaalud erinevatel aastatel on järgmised: 2004 – 89,1%, 2005 – 80,8%, 2006 – 79,6%, 2007 – 80,4%.

V VÕIMALIK NAKATUMINE

ANK külastajatelt küsitakse ka nende võimaliku HIV-i nakatumise viisi kohta. Neid vastuseid grupeerides on „muul viisil nakatumise“ all mõeldud järgmist: verekomponentide ülekannet, organi siirdamine, tätoveering, aukude tegemine ehete kandmiseks, nakkusohtlik situatsioon kutsetegevuse käigus, muud kudede manipulatsioonid terviklikkuse rikkumisega.

Väga valdav enamus ANK-d külastanud inimestest arvas, et nad võivad olla nakatunud seksuaalsel teel. 6,8% klientidest aga leidis, et nende nakatumine võib olla seotud narkootikumide süstimisega (siin on arvestatud võimalikku nakatumist ainult süstimise teel, süstimise teel või muul viisil ning seksuaalsel või süstimise teel). 4% leidis, et nende võimalik nakatumine võis aset leida muul viisil, välistades seega nii seksuaalsel kui ka süstimise teel nakatumise. Mõne protsendi puhul klientidest ei ole võimalik nakatumise tee teada (vt. tabel 34).

Tabel 34. Võimalik nakatumise tee

<i>nakatumise tee</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
seksuaalsel teel	4934	83,9
süstimise teel	150	2,6
muul viisil	145	2,5
seksuaalsel või süstimise teel	235	4,0
seksuaalsel teel või muul viisil	235	4,0
süstimise teel või muul viisil	8	0,1
seksuaalsel, süstimisel või muul viisil	7	0,1
nakatumise viis teadmata	166	2,8
Kokku	5880	100,0
märkimata	197	

Sugude lõikes võib välja tuua järgmised erinevused (vt. tabel 35):

- mehed hindavad enam võimalikuks nakatumist süstimise teel ning seksuaalsel või süstimise teel;
 - naiste mainivad rohkem vastusevariante „muul viisil“ ning „seksuaalsel teel või muul viisil“.
- Sarnane trend ilmnes ka varasematel küsitlusaastatel, kuid kui 2007. aastal peeti nakatumist seksuaalsel teel võrdselt võimalik nii meeste kui naiste seas, siis varasematel aastatel oli naiste grupis selliselt vastanute osahulk suurem.

Tabel 35. Võimalik nakatumise tee sugude lõikes

<i>nakatumise tee</i>	<i>mees</i>		<i>naine</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
seksuaalsel teel	2616	83,7	2295	84,1
süstimise teel	120	3,8	29	1,1
muul viisil	55	1,8	89	3,3
seksuaalsel või süstimise teel	167	5,3	67	2,5
seksuaalsel teel või muul viisil	75	2,4	160	5,9
süstimise teel või muul viisil	4	0,1	4	0,1
seksuaalsel, süstimisel või muul viisil	7	0,2	-	-
nakatumise viis teadmata	80	2,6	86	3,2
Kokku	3124	100,0	2730	100,0

Valitud vanusrühmi võrreldes selgus, et seksuaalsel teel nakatumist peeti võrdselt võimalikuks kõigis vanusrühmades. Analüüsid ilmselid järgmised erinevused:

- Ainult süstimise teel nakatumist peeti oluliselt vähem võimalikuks 15-19-aastaste vanusrühmas (osakaal 1,5%). Vanemate seas olid osakaalud järgmised: 20-24-aastased – 3,2%, 25-29-aastased – 4,3% ning 30-34-aastased – 3,3%.
- Ka seksuaalsel või süstimise teel nakatumist peetakse noorimas rühmas (2,6% vastajatest) vähem võimalikuks kui vanemates gruppides. Kõige enam on selliselt vastanud 25-29-aastaste vanusegrupis – 6,1%. Teistes rühmades on osakaalud: 20-24-aastased – 4,6%, 30-34-aastased – 5,2%.
- Seksuaalsel teel või muul viisil peeti enam võimalikuks kahes nooremas, 15-19-aastaste ja 20-24-aastaste rühmas (osakaalud vastavalt 4,5% ja 5,0%) ning vähem võimalikuks kahes vanemas, 25-29-aastaste ning 30-34-aastaste grupis (osakaalud vastavalt 3,4% ja 3,8%).

Piirkonniti võib esile tuua järgmised trendid (vt. tabel 36):

- seksuaalsel teel nakatumist nähti enam võimalikuna Harjumaal ja Tartumaal;

- süstimise teel nakatumise võimalust märgiti teiste piirkondadega võrreldes enam Ida-Virumaal;
- muul viisil nakatumist samuti Ida-Virumaal;
- seksuaalsel või süstimise teel nakatumist peeti enam võimalikuks Ida-Virumaal ja Harjumaal;
- seksuaalsel teel või muul viisil nakatumist aga Tartumaal ja piirkonnas „muu Eesti“.

Tabel 36. Võimalik nakatumise tee piirkondade lõikes

<i>nakatumise tee</i>	<i>Harjumaa</i>		<i>Ida-Virumaa</i>		<i>Tartumaa</i>		<i>Muu Eesti</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
seksuaalsel teel	3180	87,9	781	70,5	550	89,9	355	77,0
süstimise teel	88	2,4	54	4,9	1	0,2	4	0,9
muul viisil	36	1,0	86	7,8	7	1,1	14	3,0
seksuaalsel või süstimise teel	145	4,0	75	6,8	4	0,7	4	0,9
seksuaalsel teel või muul viisil	96	2,7	56	5,1	46	7,5	37	8,0
süstimise teel või muul viisil	1	0,0	5	0,5	-	-	2	0,4
seksuaalsel, süstimisel või muul viisil	5	0,1	0	0,0	2	0,3	0	0,0
nakatumise viis teadmata	66	1,8	51	4,6	2	0,3	45	9,8
Kokku	3617	100,0	1108	100,0	612	100,0	461	100,0

Küsitlusaastate analüüsist ilmnisid järgmised erinevused:

- Võrreldes varasemate aastatega suurenes 2007. aastal nende ANK klientide osahulk, kes pidasid võimalikuks nakatumist seksuaalsel teel – osakaal 84,2%. Varasemate aastate osakaalud on järgmised: 2004 – 71,4%, 2005 – 80,1%, 2006 – 81,0%.
- Võrreldes 2006. aastaga on veidi kasvanud süstimise teel nakatumist võimalikuks pidanud vastajate osakaal, jõudes tagasi 2005. aasta tasemele. (Osakaalud: 2005 – 2,5%, 2006 – 1,9%, 2007 – 2,5%.)
- Varasemaga võrreldes on vähenenud nende hulk, kes märgivad, et nakatumine võis toimuda kas seksuaalsel või süstimise teel. Erinevate aastate osakaalud on järgmised: 2004 – 4,6%, 2005 – 5,7%, 2006 – 5,6%, 2007 – 4,0%.
- Vähenenud on ka seksuaalsel teel või muul viisil nakatumise võimalikkust maininud vastajate osakaal. Erinevate aastate näitajad on järgmised: 2004 – 5,8%, 2005 – 5,3%, 2006 – 5,0%, 2007 – 3,8%.

Järgnevalt on analüüsitud, kuivõrd erineb klientide enda poolt välja pakutud nakatumise viis nende tegelikust riskikäitumisest, seda nii narkootikumide süstimise kui ka seksuaalkäitumise osas. Mida rohkem kattub klientide endi poolt pakutu nende tegeliku riskikäitumisega, seda avameelsemad on nad olnud ANK nõustajaga rääkides.

Tabelis 37 on kirjeldatud elu jooksul teiste poolt eelnevalt kasutatud süstlaga narkootikume süstinute enda poolt väljapakutud võimalikud nakatumise teed. Valdav enamus (üle 90%) sellistest klientidest pidas enim võimalikuks nakatumist uimastite süstimise teel. Kuna valida sai mitu võimalikku nakatumise teed, siis pidas üle kolmandiku lisaks võimalikuks nakatumist vahekorras juhupartneriga ning ligi neljandik vahekorras püsipartneriga. Vähem mainiti võimalikku nakatumist läbi vahekorra süstiva narkomaaniga, teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega ning partneriga, kellele maksti seksi eest. Väike hulk nimetas nakatumise teena ka tätoveeringute tegemist või aukude tegemist ehete kandmiseks (vt. tabel 37).

Tabel 37. Elu jooksul narkootikumide eelnevalt teiste poolt kasutatud süstlaga süstinud klientide võimalik nakatumise tee

<i>võimalik nakatumise tee</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
vahekord püsipartneriga	78	24,1
vahekord juhupartneriga	122	37,7
vahekord partneriga, kellele maksti seksi eest	7	2,2
vahekord teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega	19	5,9
vahekord süstiva narkomaaniga	19	5,9
narkootikumide süstimine	297	91,7
tätoveering	10	3,1
augud ehete kandmiseks	4	1,2

Analüüsist selgus, et küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul erinevate partneritega vahekorras olnud kliendid on valdavas enamuses pidanudki enim võimalikuks nakatumise viisiks nimetatud konkreetse partneriga vahekorras olemist. (Suurel osal klientidest on olnud mitu erinevat partnerit.) Nt 68,5% nendest, kes on eelnenud aasta jooksul olnud vahekorras süstiva narkomaaniga, peavad võimalikuks nakatumise teeks seksuaalvahekorda süstiva narkomaaniga. (vt. tabel 38). Eelnevalt kasutatud süstlaga uimasteid süstinud on käesolevast ülevaatest välja jäetud.

Tabel 38. Klientide võimalik nakatumise tee viimase 12 kuu seksuaalpartneri tüübi järgi

<i>võimalik nakatumise tee</i>	<i>püsipartner</i>		<i>juhupartner</i>		<i>partner, kellele maksti seksi eest</i>		<i>süstiv narkomaan</i>		<i>HIV-i nakatunud partner</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
vahekord püsipartneriga	1673	82,1	491	13,8	11	15,7	26	35,6	51	40,8
vahekord juhupartneriga	697	34,2	3462	97,3	33	47,1	34	46,6	22	17,6
vahekord partneriga, kellele maksti seksi eest	34	1,7	51	1,4	51	72,9	10	13,7	7	5,6
vahekord teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega	58	2,8	33	0,9	5	7,1	11	15,1	106	84,8
vahekord süstiva narkomaaniga	28	1,4	39	1,1	4	5,7	50	68,5	8	6,4
vägivaldne seksuaalvahekord	9	0,4	8	0,2	4	5,7	3	4,1	2	1,6
narkootikumide süstimine	129	6,3	156	4,4	8	11,4	24	32,9	24	19,2
verekomponentide ülekandmine	10	0,5	9	0,3	1	1,4	2	2,7	2	1,6
tätoveering	30	1,5	26	0,7	3	4,3	3	4,1	5	4
augud ehete kandmiseks	28	1,4	23	0,6	3	4,3	3	4,1	2	1,6
nakkusohtlik olukord kutsetegevuses	97	4,8	38	1,1	-	-	-	-	-	-
muud	34	1,7	16	0,4	2	2,9	-	-	-	-
teadmata	169	8,3	22	0,6	-	-	-	-	-	-

Järgnevas tabelis on esitatud andmed nende klientide kohta, kes võisid nakatuda seksuaalsel teel. Valdav enamuses (üle 90%) nendest leidis, et nad võisid nakatuda vaginaalses vahekorras ning viiendik oraalseksi kaudu. 4% pakkus oma oletatavaks seksuaalse nakatumise teeks anaalseksi ning 7,2% klientide puhul ei ole võimalik seksuaalse nakatumise tee teada (vt. tabel 39).

Tabel 39. Võimalik seksuaalse nakatumise tee

<i>nakatumise tee</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
anaalseks	222	4,0
vaginaalseks	4951	90,3
oraalseks	1078	19,7
teadmata	394	7,2

VI HIV- POSITIIVSEKS OSUTUNUD KLIENDID

Testimisele suunati 6020 ANK-desse saabunud klienti, kes moodustasid kõikidest ankeeteeritutest 99,1%. Kokku täideti ankeet 254 HIV-positiivseks osutunud inimese kohta, kes moodustasid kõigist ankeeteeritud klientidest 4,2%. Kuue kliendi testitulemus oli selgusetu ning 95 inimese kohta ei olnud ankeedis diagnoosi märgitud.

Kõige suurem oli HIV-positiivseks osutunud klientide osakaal Ida-Virumaa kabinettides – Narva Haigla kabinetis oli see näitaja 12,8% ning Ida-Viru Keskhaigla kabinetis 9,3%. Ühtegi HIV-nakkusega klienti ei leidunud Pärnu Haigla kabinetis (vt. tabel 40).

Tabel 40. HIV-positiivse diagnoosiga kliendid kabinettide kaupa

Kabineti nimi	anketeeritud HIV-positiivseks osutunud klientide arv	osakaal kõikidest ankeeteeritud klientidest
Lääne-Tallinna Keskhaigla kabinet	50	2,6
AIDS-i Ennetuskeskuse kabinet (Tallinn)	54	2,9
Ida-Viru Keskhaigla kabinet (Puru)	23	9,3
Narva Haigla kabinet	113	12,8
Tartu Ülikooli Kliinikumi kabinet	6	0,9
Pärnu Haigla kabinet	0	
Tapa Ennetuskeskuse kabinet	8	4,5
Kokku	254	4,2

HIV-positiivsete klientide hulgas oli mehi rohkem kui naisi ning enamik kuulus vanusegruppi 15-34 (vt. tabel 41).

Tabel 41. HIV-positiivse diagnoosiga klientide soolis-vanuseline struktuur

<i>vanusrühm</i>	<i>mees</i>		<i>naine</i>		<i>Kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
0-4	-		1		1	0,4
15-19	4		14		18	7,1
20-24	42	50,6	41	49,4	83	32,9
25-29	56	65,9	29	34,1	85	33,7
30-34	24	68,6	11	31,4	35	13,9
35-39	8		3		11	4,4
40-44	5		6		11	4,4
45-49	3		2		5	2,0
55 ja vanemad	1		2		3	1,2
Kokku	143	56,7	109	43,3	252	100,0

Võrreldes varasemate küsitlusaastatega, on 2007. aasta HIV-positiivse diagnoosiga kliendid veidi vanemad. 2004. aastal oli HIV-i nakatunud klientide keskmine vanus 24,3, 2005. aastal 24,5, 2006. aastal 26,2 ning 2007. aastal 27,1 aastat.

Enamiku nakatunud klientide nõustamisel kasutati vene keelt, vaid alla kümnendiku puhul oli nõustamiskeeleks eesti keel (vt. tabel 42).

Tabel 42. HIV-positiivse diagnoosiga klientide nõustamisel kasutatud keel

<i>nõustamiskeel</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
eesti keel	21	8,6
vene keel	220	90,5
eesti ja vene keel	2	0,8
Kokku	243	100,0
märkimata	11	

Järgnevas tabelis on esitatud andmed HIV-positiivseks osutunud klientide kohta nende soo ja elukoha järgi. Analüüsist selgus, et enamikes piirkondades oli mehi nakatunute hulgas mõnevõrra rohkem kui naisi. Erandiks oli siinkohal Saaremaa, kus oli kaks nakatunud naist ning mitte ühtegi meest ning Ida-Virumaa, kus HIV-positiivse diagnoosiga naisi oli ühe võrra enam kui mehi.

Üle poole (54,3%) nakatunud klientidest elab Ida-Virumaal, üle kolmandiku aga Tallinnas. Väike hulk HIV-positiivseks osutunud klientidest elab ülejäänud Harjumaal, Lääne-Virumaal, Tartumaal või Saaremaal (vt. tabel 43).

Tabel 43. HIV-positiivse diagnoosiga klientide soolis-vanusedeline struktuur elukohtade lõikes

Elukoht	Vanusgrupp	Sugu		Kokku	
		mees	naine	n	% kõikidest vastanutest
Tallinn	15-19	2	3	5	
	20-24	18	14	32	
	25-29	23	11	34	
	30-34	10	1	11	
	35-39	3	2	5	
	40-44	2	-	2	
	45-49	2	1	3	
	Kokku n	60	32	92	36,9
	%	65,2	34,8	100,0	
Harjumaa	15-19	-	1	1	
	20-24	3	-	3	
	30-34	-	1	1	
	40-44	-	1	1	
	45-49	-	1	1	
	Kokku n	3	4	7	2,8
	%	42,9	57,1	100,0	
Ida-Virumaa	0-4	-	1	1	
	15-19	1	10	11	
	20-24	18	25	43	
	25-29	29	16	45	
	30-34	12	8	20	
	35-39	4	1	5	
	40-44	1	5	6	
	45-49	1	-	1	
	55 ja vanemad	1	2	3	
	Kokku n	67	68	135	54,3
%	49,6	50,4	100,0		
Lääne-Virumaa	15-19	1	-	1	
	25-29	2	2	4	
	30-34	1	1	2	
	Kokku n	4	3	7	2,8
	%	57,1	42,9	100,0	
Saaremaa	20-24	-	2	2	
	Kokku n	-	2	2	0,8
	%	-	100,0	100,0	
Tartumaa	20-24	1	-	1	
	35-39	1	-	1	
	40-44	2	-	2	
	Kokku n	4	-	4	1,6
	%	100,0	-	100,0	
teadmata	20-24	1	-	1	
	30-34	1	-	1	
	Kokku n	2	-	2	0,8
	%	100,0	-	100,0	
KOKKU		140	109	249	100,0

Üle poole HIV-i nakatunud klientidest ei õpi ega tööta (seejuures on tegemist õpi- või tööealisse elanikkonda kuuluvate inimestega, kellest enamik on vanusegrupis 20-34). Üle kolmandiku nakatunutest töötab ning alla 3% oli neid, kes ainult õpivad või õpivad ja töötavad üheaegselt (vt. tabel 44).

Tabel 44. HIV-positiivse diagnoosiga klientide soolis-vanuseline struktuur tegevusalade lõikes

Tegevusala	Vanusgrupp	Sugu		Kokku	
		mees	naine	n	% kõikidest vastanutest
õpib ja töötab	15-19	-	1	1	
	20-24	1	2	3	
	25-29	1	-	1	
	Kokku n	2	3	5	2,7
	%	40,0	60,0	100,0	
töötab	15-19	2	1	3	
	20-24	19	10	29	
	25-29	15	7	22	
	30-34	5	4	9	
	35-39	4	-	4	
	40-44	3	-	3	
	Kokku n	48	22	70	37,8
	%	68,6	31,4	100,0	
õpib	15-19	-	1	1	
	20-24	-	1	1	
	35-39	1	-	1	
	Kokku n	1	2	3	1,6
	%	33,3	66,7	100,0	
ei õpi ega tööta	15-19	1	3	4	
	20-24	17	16	33	
	25-29	27	13	40	
	30-34	11	4	15	
	35-39	2	3	5	
	40-44	1	4	5	
	45-49	2	2	4	
	55 ja vanemad	1	-	1	
	Kokku n	62	45	107	57,5
%	57,9	42,1	100,0		
teadmata	25-29	1,0	-	100,0	
	Kokku n	1,0	-	1,0	0,5
	%	100,0	-	100,0	
KOKKU		114	72	186	100,0

Ligi 100% HIV-positiivseks osutunud klientidest ei olnud küsitlusele eelnenud aasta jooksul olnud vere- ega ka organi- või spermadoonor. Nakatunute hulgas leidis üks veredoonor ning üks organi- või spermadoonor. Kümnendik viirusekandjateks osutunud külastajatest oli viimase aasta jooksul teinud tätoveeringuid ja/või auke ehete kandmiseks (vt. tabel 45).

Tabel 45. HIV-positiivse diagnoosiga klientide andmed doonorluse ning tätoveeringute ja/või aukude tegemise kohta ehete kandmise eesmärgil küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul

doonorlus	jah		ei		teadmata		kokku		märkimata
	n	%	n	%	n	%	n	%	n
veredoonor	1	0,4	241	99,6	-	-	242	100,0	12
organi- või spermadoonor	1	0,4	236	99,6	-	-	237	100,0	17
tätoveeringud, augud ehete kandmiseks	25	10,5	210	88,7	2	0,8	237	100,0	17

Võrreldes varasemate aastatega oli 2007. aasta HIV-positiivse diagnoosiga klientide hulgas märgatavalt vähem neid, kes olid teinud tätoveeringuid või auke ehete kandmiseks – 10,4%. Varasemate aastate osakaalud olid järgmised: 2004 – 29,2%, 2005 – 17,1% ning 2006 – 18,2%.

Ligi kaks kolmandikku nakatunuks osutunud klientidest oli ka varem HIV-testi teinud ning ligi kolmveerandi puhul oli varasema testi tulemus olnud negatiivne. Viieandikku varem testi teinud klientide eelmise testi tulemus oli aga juba osutunud positiivseks (vt. tabelid 46 ja 47).

Tabel 46. HIV-positiivse diagnoosiga klientide varasem HIV-testide tegemine

	n	%
varem testi teinud	154	62,1
ei ole varem testi teinud	90	36,3
teadmata	4	1,6
Kokku	248	100,0
märkimata	6	

Tabel 47. HIV-positiivse diagnoosiga klientide varem tehtud HIV-testidest viimase testi tulemus

	n	%
negatiivne	105	71,8
positiivne	28	19,2
selgusetu	3	2,1
vastus teadmata (klient ei tea testi tulemust)	3	2,1
ei ole teada	7	4,8
Kokku	146	100,0
märkimata	108	

Viieandik HIV-diagnoosiga klientidest enda teada põeb või oli põdenud B- või C-hepatiiti. 18% nakatunud klientide kohta sellekohane info puudub (vt. tabel 48).

Tabel 48. B-, C-hepatiidi põdemine HIV-positiivse diagnoosiga klientide seas

	n	%
jah	42	19,2
ei	137	62,5
teadmata	40	18,3
Kokku	219	100,0
märkimata	35	

Võrreldes varasemate aastatega, on silmnähtavalt suurenenud nende HIV-i nakatunud klientide osakaal, kes enda sõnul ei põe ega ole põdenud B- ja C-hepatiiti – 62,4%. Varasemate aastate osakaalud olid järgmised: 2004. aastal – 40,3%, 2005 – 55,2%, 2006 – 48,6%.

93,9% HIV-diagnoosiga ANK külastajatest olid heteroseksuaalsed. Homo- või biseksuaalsed inimesed moodustasid kokku 3% nakatunud vastajatest (vt. tabel 49).

Tabel 49. HIV-positiivse diagnoosiga klientide soolis-vanuseline struktuur seksuaalse orientatsiooni lõikes

seksuaalne orientatsioon	vanusgrupp	sugu		kokku	
		mees	naine	n	% kõikidest vastanutest
heteroseksuaalne	15-19	3	14	17	
	20-24	31	39	70	
	25-29	48	23	71	
	30-34	22	10	32	
	35-39	6	3	9	
	40-44	4	5	9	
	45-49	3	2	5	
	55 ja vanemad	1	2	3	
	Kokku n	118	98	216	93,9
%	54,6	45,4	100,0		
homoseksuaalne	25-29	1	-	1	
	35-39	2	-	2	
	40-44	1	-	1	
	Kokku n	4	-	4	1,8
	%	100	-	100	
biseksuaalne	25-29	1	1	2	
	40-44	0	1	1	
	Kokku n	1	2	3	1,3
	%	33,3	66,7	100,0	
teadmata	20-24	2	-	2	
	25-29	4	-	4	
	30-34	1	-	1	
	Kokku n	7	-	7	3,0
	%	100,0	-	100,0	
KOKKU		130	100	230	100,0

Kuuekümmel protsendil nakatunuks osutunud klientidest oli küsitlusele eelnenud aasta jooksul olnud vahekord püsipartneriga. Veidi alla poole olid vahekorras juhupartneriga ning mõni protsent süstiva narkomaaniga või partneriga, kellele maksti seksi eest. Teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga oli vahekorras olnud 13,9% HIV-diagnoosiga klientidest (vt. tabel 50).

Tabel 50. HIV-positiivse diagnoosiga klientide seksuaalpartnerid viimase 12 kuu jooksul

<i>partneri tüüp</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	134	60,1
juhuslik partner	103	46,2
partner, kellele seksi eest tasuti	7	3,1
süstiv narkomaan	12	5,4
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	31	13,9
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	1	0,4

Võrreldes varasemate küsitlusaastatega on 2007. aastal HIV-i nakatunute seas tunduvalt rohkem neid, kes on viimase 12 kuu jooksul olnud vahekorras püsipartneriga – 59,2%. 2006. aastal oli sama näitaja 49,6% ning 2005. aastal 38,6%. Vähenenud on nende HIV-i nakatunute arv, kes on olnud vahekorras partneriga, kellele seksi eest tasuti või süstiva narkomaaniga. Kui eelneval, 2006. aastal, oli partneriga, kellele maksti, vahekorras olnud 7,1% HIV-positiivse diagnoosiga vastajatest, siis 2007. aastal oli see osakaal 2,8%. Süstiva narkomaaniga vahekorras olnute osakaal on varasemate aastatega võrreldes veelgi enam vähenenud – 2005. aastal oli antud näitaja 26,9%, 2006. aastal 16,0% ning 2007. aastal 5,0%.

HIV-i nakatunutest kasutas viimase 12 kuu jooksul juhupartneriga vahekorras olles alati kondoomi 15,5%, püsipartneri korral kümnendik ning teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga vahekorras viiendik klientidest. Neid, kes olid seksuaalvahekorras olnud süstiva narkomaaniga ning partneriga, kellele seksi eest maksti, oli suhteliselt vähe, kuid ka neist enamik oli sellisel juhul seksinud ilma kondoomita (vt. tabel 51).

Ka viimase vahekorra ajal ei olnud enamik HIV-diagnoosiga vastajatest kondoomi kasutanud (vt. tabel 52).

Tabel 51. HIV-positiivse diagnoosiga klientide kondoomikasutus viimase 12 kuu jooksul partnerite lõikes

<i>partneri tüüp</i>	<i>mitte kunagi</i>		<i>harva</i>		<i>enamasti</i>		<i>alati</i>		<i>kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	50	37,3	46	34,3	25	18,7	13	9,7	134	100,0
juhuslik partner	15	15,5	20	20,6	47	48,5	15	15,5	97	100,0
partner, kellele seksi eest maksti	2	25	-	-	3	37,5	3	37,5	8	100,0
süstiv narkomaan	3	27,3	6	54,5	1	9,1	1	9,1	11	100,0
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	7	25,0	11	39,3	4	14,3	6	21,4	28	100,0

Tabel 52. HIV-positiivse diagnoosiga klientide kondoomikasutus viimase vahekorra ajal partnerite lõikes

<i>partneri tüüp</i>	<i>jah</i>		<i>ei</i>		<i>kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	29	21,3	107	78,7	136	100,0
juhuslik partner	25	26,3	70	73,7	95	100,0
partner, kellele seksi eest tasuti	5	83,3	1	16,7	6	100,0
süstiv narkomaan	1	10,0	9	90,0	10	100,0
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	6	22,2	21	77,8	27	100,0

Küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul oli uimasteid tarvitanud 59,0% HIV-diagnoosiga klientidest. Neist enamik tegi seda nii süstimise teel kui muul viisil ning ligi kümnendik ainult süstimise teel või ainult muul viisil (vt. tabel 53).

Tabel 53. HIV-positiivse diagnoosiga klientide uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul

<i>tarvitamise viis</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
süstimise teel ja muul viisil	96	41,0
ainult süstimise teel	22	9,4
ainult muul viisil	20	8,6
ei tarvitanud uimasteid	96	41,0
Kokku	234	100,0

80,2% nakatunuks osutunud klientidest olid oma elu jooksul eelnevalt kasutatud süstlaga narkootikume süstinud. Neist ligi pooled olid seda teinud viimase aasta jooksul enne küsitlust ning ligi kolmandik rohkem kui aasta tagasi (vt. tabel 54).

Tabel 54. Narkootikume süstinud HIV-positiivse diagnoosiga klientide viimane süstalde jagamise aeg

<i>aeg</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
2-3 kuud tagasi	42	34,7
4-6 kuud tagasi	10	8,3
7-12 kuud tagasi	6	5,0
rohkem kui 12 kuud tagasi	39	32,2
mitte kunagi	24	19,8
Kokku	121	100,0

Narkootikume süstivatest HIV-positiivseks osutunud klientide 56,4% olid eelnenud kuul süstinud eelnevalt kasutatud süstlaga (vt. tabel 55).

Tabel 55. Narkootikume süstinud HIV-positiivse diagnoosiga klientide ühise süstla kasutamise sagedus viimase 4 nädala jooksul

	<i>n</i>	<i>% viimase 12 kuu jooksul süstinutest</i>
mitte kordagi	34	43,6
harva	41	52,6
enamasti	3	3,8
alati	-	-
Kokku	78	100,0

Järgnevas tabelis on esitatud HIV-diagnoosiga klientide võimalik nakatumise tee soo ja elukoha lõikes. Analüüsist selgus, et neid, kelle võimalik nakatumine võis toimuda seksuaalsel teel, leidis nii Tallinnas, Harjumaal, Ida- ja Lääne-Virumaal, Saaremaal kui ka Tartumaal. Neid, kelle võimalik nakatumine võis enda sõnul toimuda süstimise teel, leidis Tallinnas, Harjumaal ning Ida- ja Lääne-Virumaal (vt. tabel 56).

Lisaks ilmnes, et seksuaalsel teel (sh. ka seksuaalsel teel või muul viisil) nakatuda võinute seas oli naised meestest mõnevõrra rohkem, süstimise teel (sh. ka süstimise teel või muul viisil) nakatuda võinute seas aga oli selgelt märgatav meeste ülekaal (vt. tabel 56).

Tabel 56. HIV-positiivse diagnoosiga klientide võimalik nakatumise tee elukohta ja soo lõikes

nakatumise tee	elukoht	sugu		kokku	
		mees	naine	n	% kõikidest vastanutest
seksuaalsel teel	Tallinn	21	17	38	
	Harjumaa	2	3	5	
	Ida-Virumaa	20	40	60	
	Lääne-Virumaa	1	2	3	
	Saaremaa	-	2	2	
	Tartumaa	2	-	2	
	Kokku n	46	64	110	45,8
	%	41,8	58,2	100,0	
süstimise teel	Tallinn	10	5	15	
	Harjumaa	1	-	1	
	Ida-Virumaa	14	5	19	
	Lääne-Virumaa	2	1	3	
	teadmata	1	-	1	
	Kokku n	28	11	39	16,3
	%	71,8	28,2	100,0	
seksuaalsel või süstimise teel	Tallinn	22	8	30	
	Harjumaa	-	1	1	
	Ida-Virumaa	27	9	36	
	teadmata	1	-	1	
	Kokku n	50	18	68	28,3
	%	73,5	26,5	100,0	
seksuaalsel teel või muul viisil	Tallinn	-	1	1	
	Ida-Virumaa	1	3	4	
	Lääne-Virumaa	1	-	1	
	Tartumaa	1	-	1	
	Kokku n	3	4	7	2,9
	%	42,9	57,1	100,0	
süstimise teel või muul viisil	Tallinn	1	-	1	
	Ida-Virumaa	1	3	4	
	Kokku n	2	3	5	2,1
	%	40,0	60,0	100,0	
seksuaalsel, süstimise teel või muul viisil	Tallinn	2	-	2	
	Kokku n	2	-	2	0,8
	%	100,0	-	100,0	
teadmata	Tallinn	2	1	3	
	Ida-Virumaa	3	3	6	
	Kokku n	5	4	9	3,8
	%	55,6	44,4	100,0	
KOKKU		136	104	240	100,0

Kui seksuaalsel teel nakatuda võinute seas leidis üsna võrdselt nii töötavaid inimesi, kui ka neid, kes ei õpi ega tööta, siis süstimise teel (sh ka seksuaalsel või süstimise teel) nakatunute enamik olid mittetöötavad ja mitteõppivad kliendid (vt. tabel 57).

Tabel 57. HIV-positiivse diagnoosiga klientide võimalik nakatumise tee tegevusala ja soo lõikes

nakatumise tee	tegevusala	sugu		kokku	
		mees	naine	n	% kõikidest vastanutest
seksuaalsel teel	õpib ja töötab	-	1	1	
	töötab	19	16	35	
	õpib	1	1	2	
	ei õpi ega tööta	19	22	41	
	Kokku n	39	40	79	43,2
	%	49,4	50,6	100,0	
süstimise teel	õpib ja töötab	-	1	1	
	töötab	7	1	8	
	ei õpi ega tööta	18	8	26	
	Kokku n	25	10	35	19,1
	%	71,4	28,6	100,0	
seksuaalsel või süstimise teel	õpib ja töötab	1	-	1	
	töötab	16	3	19	
	ei õpi ega tööta	21	11	32	
	Kokku n	38	14	52	28,4
	%	73,1	26,9	100,0	
seksuaalsel teel või muul viisil	õpib ja töötab	-	1	1	
	töötab	1	-	1	
	õpib	-	1	1	
	ei õpi ega tööta	1	1	2	
	Kokku n	2	3	5	2,7
	%	40,0	60,0	100,0	
süstimise teel või muul viisil	töötab	1	1	2	
	ei õpi ega tööta	1	1	2	
	Kokku n	2	2	4	2,2
	%	50,0	50,0	100,0	
seksuaalsel, süstimise teel või muul viisil	töötab	1	-	1	
	ei õpi ega tööta	1	-	1	
	Kokku n	2	-	2	1,1
	%	100,0	-	100,0	
teadmata	õpib ja töötab	1	-	1	
	töötab	1	1	2	
	ei õpi ega tööta	1	1	2	
	teadmata	1	-	1	
	Kokku n	4	2	6	3,3
	%	66,7	33,3	100,0	
KOKKU		112	71,0	183	100,0

Neist HIV-positiivseks osutunud klientidest, kes arvasid end olevat nakatunud seksuaalsel teel, pidas valdav enamik võimalikuks nakatumist vaginaalseks kaudu. 15,7% pidas võimalikuks ka oraalseks ning 4% anaalseks teel nakatumist (vt. tabel 58).

Tabel 58. HIV-positiivse diagnoosiga klientide võimalik seksuaalse nakatumise tee

	<i>n</i>	%
anaalseks	8	4,0
vaginaalseks	178	89,9
oraalseks	31	15,7
teadmata	19	9,6

2007. aastal on jäänud nende HIV-positiivse diagnoosiga klientide osakaal, kes võisid nakatuda seksuaalsel teel, 2006. aasta tasemele (vastavalt 46,4% ja 44,7%). Olulisel määral on suurenenud aga süstimise teel nakatuda võinute osakaal, mis 2007. aastal on taas jõudnud lähedale 2005. aasta tasemele. Erinevate küsitlusaastate osakaalud on järgmised: 2005. aastal 18,1%, 2006 – 7,9% ning 2007 – 15,9%.

VII HIV-i NAKATUNUD VÕRDLUSES MITTENAKATUNUTEGA

Sotsiaal-demograafilised andmed

Sotsiaal-demograafiliste andmete osas ei erine HIV-positiivse diagnoosiga kliendid üldiselt neist klientidest, kelle test osutus negatiivseks. Esile tuli ainult üks erinevus – nimelt on nakatunute hulgas rohkem neid, kes ei õpi ega tööta (vt. tabel 59).

Tabel 59. Vastajate jaotus HIV-staatuse ja tegevusala järgi

tegevusala	<i>negatiivne</i>		<i>positiivne</i>		<i>Kokku</i>	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
õpib ja töötab	689	14,0	5	2,7	694	13,6
töötab	2760	56,1	70	37,6	2830	55,4
õpib	852	17,3	3	1,6	855	16,7
ei õpi ega tööta	621	12,6	107	57,5	728	14,2
teadmata	1	0,0	1	0,5	2	0,0
Kokku	4923	100,0	186	100,0	5109	100,0

Muud andmed

Kõikidest HIV-i nakatunud klientidest oli üks küsitlusele eelnenud aasta jooksul olnud veredonor (0,4% nakatunutest), mitterakatunute hulgas oli aga doonorite osakaal 5,8%. Tätoveeringuid ja auke ehete kandmiseks oli teinud 10,5% HIV-positiivseks osutunud klientidest, negatiivse testitulemusega klientide sama näitaja oli aga ligi poole väiksem – 5,8%.

Enda sõnul B- või C-hepatiiti põdenud või põdevate klientide osakaal oli üle kolme korra suurem HIV-positiivseks osutunute seas (vt. tabel 60).

Tabel 60. B- või C-hepatiidi põdemine HIV-staatuse järgi

	<i>negatiivne</i>		<i>positiivne</i>		<i>Kokku</i>	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
jah	220	5,3	42	19,2	262	6,0
ei	3582	86,8	137	62,6	3719	85,6
teadmata	326	7,9	40	18,3	366	8,4
Kokku	4128	100,0	219	100,0	4347	100,0

Seksuaalpartnerid ja kondoomi kasutamine

Võrreldes mittenakatunutega oli HIV-positiivseks osutunud klientide seas rohkem küsitlusele eelnenud aasta jooksul püsipartneriga ning vähem juhusliku partneriga vahekorras olnuid. Nakatunud külastajate seas oli suurem osakaal neid, kes olid vahekorras olnud endale teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga (vt. tabel 61).

Tabel 61. Seksuaalpartnerid viimase 12 kuu jooksul, HIV-staatuse lõikes

<i>partneri tüüp</i>	<i>negatiivne</i>		<i>positiivne</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	2243	41,2	134	60,1
juhuslik partner	3882	71,3	103	46,2
partner, kellele seksi eest maksti	123	2,3	7	3,1
süstiv narkomaan	60	1,1	12	5,4
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	147	2,7	31	13,9
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	3	0,1	1	0,4

Kondoomi kasutamise tavade poolest viimase 12 kuu jooksul HIV-positiivse diagnoosiga kliendid negatiivse testitulemusega klientidest ei erinenud. Kondoomikasutuses viimase vahekorra ajal ilmsid erinevused vaid juhuslike partnerite ja teadaolevalt HIV-i nakatunud partnerite puhul. Esimesel juhul oli HIV-i nakatunute seas enam neid, kes viimase vahekorra ajal olid kondoomi kasutanud, teisel juhul aga oli mittenakatunute seas kondoomi kasutanute osakaal märgatavalt suurem (vt. tabelid 62 ja 63).

Tabel 62. Kondoomi kasutamine viimases vahekorras juhusliku partneriga HIV-staatuse järgi

	<i>negatiivne</i>		<i>positiivne</i>		<i>Kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
jah	498	13,1	25	26,3	523	13,5
ei	3295	86,9	70	73,7	3365	86,5
Kokku	3793	100,0	95	100,0	3888	100,0

Tabel 63. Kondoomi kasutamine viimases vahekorras teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga HIV-staatuse järgi

	<i>negatiivne</i>		<i>positiivne</i>		<i>Kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
jah	57	42,5	6	22,2	63	39,1
ei	77	57,5	21	77,8	98	60,9
Kokku	134	83,2	27	16,8	161	100,0

Uimastite tarvitamine ja ühiste süstalde kasutamine

Võrreldes mittenakatunutega oli HIV-positiivseks osutunud vastajate seas uimastitarvitajaid mitu korda rohkem – nendest oli viimase 12 kuu jooksul narkootikume tarvitanud 59,0% ning mittenakatunute grupis oli antud näitaja 14,7%. Oluliselt suurem oli ka ainult süstimise teel ning süstimise teel ja muul viisil narkootikume tarvitanud klientide osakaal (vt. tabel 64). Ühiste süstalde kasutamises aga nakatunud ja mittenakatunud narkootikume süstinud klientide vahel erinevusi ei ilmnud.

Tabel 64. Uimastite tarvitamise viis HIV-staatuse järgi

<i>tarvitamise viis</i>	<i>negatiivne</i>		<i>positiivne</i>		<i>Kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
süstimise teel ja muul viisil	229	4,1	96	41,0	325	5,6
ainult süstimise teel	54	1,0	22	9,4	76	1,3
ainult muul viisil	524	9,5	20	8,5	544	9,4
ei tarvitanud uimasteid	4721	85,3	96	41,0	4817	83,5
teadmata	6	0,1	-	-	6	0,1
Kokku	5534	100,0	234	100,0	5768	100,0

Võimalik nakatumine

HIV-positiivseks osutunud klientide hulgas on rohkem neid, kes pidasid võimalikuks enda nakatumist süstimise teel või süstimise teel ja muul viisil ning ligi kaks korda vähem neid, kes märkisid võimaliku nakatumise viisina seksuaalvahekorda (vt. tabel 65).

Tabel 65. Võimalik nakatumise tee HIV-staatuse järgi

<i>nakatumise tee</i>	<i>negatiivne</i>		<i>positiivne</i>		<i>Kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
seksuaalsel teel	4748	85,7	113	46,3	4861	84,1
süstimise teel	106	1,9	40	16,4	146	2,5
muul viisil	142	2,6	0	0,0	142	2,5
seksuaalsel või süstimise teel	163	2,9	68	27,9	231	4,0
seksuaalsel teel või muul viisil	219	4,0	7	2,9	226	3,9
süstimise teel või muul viisil	3	0,1	5	2,0	8	0,1
seksuaalsel, süstimise teel või muul viisil	4	0,1	2	0,8	6	0,1
teadmata	153	2,8	9	3,7	162	2,8
Kokku	5538	100,0	244	100,0	5782	100,0

KOKKUVÕTE

2007. aastal külastas seitset AIDS-i Nõustamiskabinetti 6887 klienti ning neist anketeeriti 6077.

Sotsiaal-demograafilised andmed

Veidi üle poole klientidest olid mehed ning enamik külastajatest jäid vanusvahemikku 15-34. Kõige rohkem ANK kliente elas Ida-Virumaal ning Tallinnas ja Harjumaal. Üle poole külastajatest moodustasid töötavad inimesed. Silma paistis siinkohal Ida-Virumaa, kus nende külastajate osakaal, kes ei õpi ega tööta, oli teiste piirkondadega võrreldes oluliselt suurem.

Varasem HIV-testi tegemine ning viirushepatiit

2007. aastal ANK-sid külastanud kliendid jagunesid võrdset hulgal nendeks, kes ei olnud ja kes olid varem HIV-testi teinud. Teistest suurem oli varem testimas käinute osakaal 25-34-aastaste vastajate ning Ida-Virumaa elanike seas. 1,3% varem testimas käinute viimase testi tulemus oli olnud positiivne. Enda sõnul põdes või oli põdenud B- või C-hepatiiti 6% klientidest.

Seksuaalpartnerid ja kondoomi kasutamine

Valdaval enamusel klientidest on küsitlusele eelnenud aasta jooksul olnud juhupartnereid ning üle 40%-l on olnud püsipartner. 3% jagu leidis neid, kes olid vahekorras olnud teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega ning mõni protsent süstiva narkomaaniga või partneriga, kellele maksti seksi eest. Naistega võrreldes oli meestel olnud enam juhusuhteid ning partnereid kellele seksi eest maksti ning vähem püsipartnereid. 2% ANK külastajatest olid homo- või biseksuaalsed.

Kõige enam kasutati eelnenud aasta jooksul alati kondoomi partnerite puhul, kellele seksi eest maksti ja teadaolevalt HIV-i nakatunud partnerite puhul. Kõige vähem on alati kondoomi kasutatud juhusliku partneriga vahekorras olles.

Uimastite tarvitamine ja ühiste süstalde kasutamine

Valdav enamus ANK klientidest (üle 80%) ei olnud küsitlusele eelnenud aasta jooksul uimasteid tarvitanud, 8% oli narkootikumide süstinud ning alla viiendiku tarvitanud uimasteid muul viisil. Enamik uimasteid süstinud ANK klientidest on oma elu jooksul süstinud kellegi teise poolt eelnevalt kasutatud süstlaga – süstlaid mittejaganud külastajad moodustasid vaid viiendiku kõigest narkootikumide süstivatest klientidest.

Võimalik nakatumine

ANK külastajatelt küsitakse ka nende võimaliku HIV-i nakatumise viisi kohta. Neid vastuseid grupeerides on „muul viisil nakatumise“ all mõeldud järgmist: verekomponentide ülekande, organi siirdamine, tätoveering, aukude tegemine ehete kandmiseks, nakkusohtlik situatsioon kutsetegevuse käigus, muud kudede manipulatsioonid terviklikkuse rikkumisega. Valdav enamus (üle 80%) ANK-d külastanud inimestest arvas, et nad võivad olla nakatunud seksuaalsel teel. 7% klientidest leidis, et nende nakatumine võis olla seotud narkootikumide süstimisega, (võimalik nakatumine süstimise teel, süstimise teel või muul viisi, süstimisel või seksuaalsel teel). 4% leidis, et nende võimalik nakatumine võis aset leida muul viisil, välistades seega nii seksuaalsel kui ka süstimise teel nakatumise.

Mehed hindasid enam võimalikuks nakatumist süstimise ning seksuaalsel või süstimise teel, naised aga mainisid rohkem vastusevariante „muul viisil“ või „seksuaalsel teel või muul viisil“. Vanusrühmade võrdluses ilmnis järgmine trend: nakatumist süstimise ning seksuaalsel või

süstimise teel peeti enam võimalikuks vanemates ning seksuaalsel teel nakatumist nooremates vanusrühmades. Süstimise teel nakatumist peeti teistest oluliselt enam võimalikuks Ida-Virumaal, seksuaalsel teel aga Harju- ja Tartumaal.

HIV-positiivseks osutunud kliendid

Kokku täideti ankeet 254 HIV-positiivseks osutunud inimese kohta, kes moodustasid kõigist ankeeteritud klientidest 4%. Kõige suurem oli HIV-positiivseks osutunud klientide osakaal kahes Ida-Virumaa kabinettis – umbes kümnendik. Ühtegi HIV-nakkusega klienti ei leidunud Pärnu Haigla kabinettis.

HIV-positiivse diagnoosiga klientide seas oli mehi rohkem kui naisi ning enamik kuulus vanusegruppi 15-34. Valdava enamuse klientide nõustamisel kasutatud keeleks oli vene keel. Üle poole HIV-nakatunute ei õpi ega tööta ning üle kolmandiku töötab. Võrreldes arvatavalt seksuaalsel teel nakatunutega oli süstimisel nakatute hulgas oluliselt rohkem vastajaid, kes ei õpi ega tööta.

Üle poole HIV-diagnoosiga külastajatest oli ka varem HIV-testi teinud ning ligi viiendikul varem testimas käinutest oli viimase testi tulemus juba olnud positiivne. Ligi viiendik nakatunud klientidest põdes või oli põdenud B- ja/või C-hepatiiti.

3% nakatunuteks osutunud külastajatest olid homo- või biseksuaalsed. HIV-diagnoosiga klientide riskikäitumise tase seksuaalsuhetes oli kõrge – ka teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga vahekorras olles kasutas alati kondoomi vaid viiendik ning juhupartneri korral alla viiendiku. Pooled nakatunud ANK klientidest olid eelnenud aasta jooksul narkootikumide süstinud.

Võrreldes mittenakatunutega oli HIV-diagnoosiga klientide seas rohkem neid, kes ei õpi ega tööta. Viirusekandjate seas oli mittenakatunutega võrreldes väiksem veredoonorite osakaal (n=1), kuid suurem nende hulk, kes olid teinud tätoveeringuid ja/või auke ehete kandmiseks. Nakatunute seas oli ka märkimisväärselt rohkem B- ja/või C-hepatiiti põdenud või põdevaid kliente. Seksuaalses riskikäitumises mittenakatunutega võrreldes statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenud. Uimastite tarvitajaid oli HIV-i nakatunute seas oluliselt enam ning süstimise teel tarvitajaid mittenakatunutest kümme korda rohkem. Ka pidasid HIV-positiivseks osutunud kliendid enam võimalikuks nakatumist narkootikumide süstimise teel, kuid süstalde teistega mitte jagamise tavad HIV-positiivsete ja negatiivsete narkootikumide süstijate vahel ei erinenud.